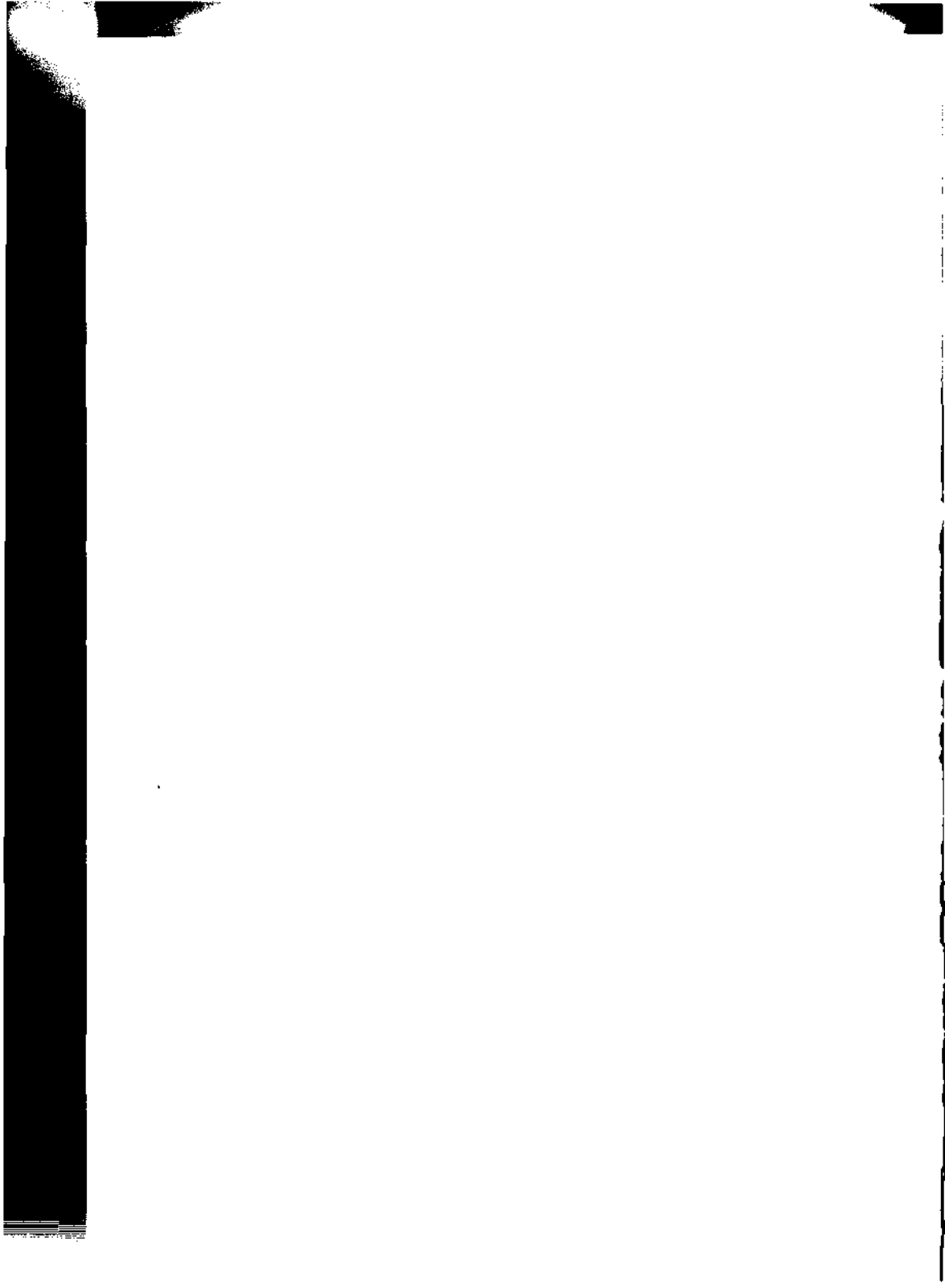

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
катедра країнознавства та туризму, катедра історії світового українства
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Центр канадських студій імені Рамона Гнатишина
Канадський Інститут Українських Студій
Центр українсько-канадських студій ім. Петра і Дорис Кулів
Підляський науковий інститут
Міжнародна асоціація українців
Чеська асоціація українців
Центральний державний архів громадських об'єднань та українці
Інститут досліджень діаспори

Міжнародна науково-практична конференція
**ЗАКОРДОННЕ УКРАЇНСТВО:
ВІД ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ
ДО ПРОГНОЗУ РОЗВИТКУ**

26 квітня 2024 року

УДК 94(477-87=161.2)(06)
3-19

Закордонне українство: від дослідження історії до прогнозу розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 26 квітня 2024 р.) – К.:ТОВ «Геопринт», 2024. – 354 с.

*Рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
протокол № 12 від 24 квітня 2024 р.*

Видання здійснено коштом доброчія Юрія Юрченка (Київ)

ISBN 978-617-674-065-0

Збірка матеріалів міжнародної науково-практичної конференції містить його програму та результати студіювань науковців, педагогів, аспірантів і студентів різних регіональних центрів, а також практиків. У публікаціях висвітлюються та аналізуються питання студіювання зарубіжного українства, наукового доробку вітчизняних та зарубіжних діаспорознавців, науки, освіти та просвіти в українському зарубіжжі, мислення зарубіжного українства, діаспорознавства в закладах вищої освіти України та зарубіжжя, форм організації зарубіжного українства, культурної та мовної інтеграції українців в країнах оселення, українського зарубіжжя на автохтонних землях, зокрема Української держави та закордонного українства, іноземного досвіду підтримки своїх зарубіжних краян, еміграції українців до Європи після лютого 2022 року

© Винниченко І., упорядкування, 2024

Рида конференції:

Бугров Володимир – професор, ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Петришин Роман – професор, ректор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Балан Ярослав – директор Центру українсько-канадських студій ім. Петра і Дорис Кулів Канадського Інституту Українських Студій

Купріянович Григорій – директор Підляського наукового інституту

Мозер Міхаель – професор, Віденський університет, президент Міжнародної асоціації українців

Хланьова Тереза – PhD, Карлів університет у Празі, Голова Чеської асоціації українців

Бажан Ольга – директорка Центрального державного архіву громадських об'єднань та україніки

Оргкомітет конференції:

Любіцева Ольга – професорка, завідувачка катедри країнознавства та туризму КНУ імені Тараса Шевченка

Сергійчук Володимир – професор, завідувач катедри історії світового українства КНУ імені Тараса Шевченка

Макар Віталій – професор, завідувач катедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій, директор Центру канадських студій імені Рамона Гнатишина ЧНУ імені Юрія Федьковича

Даниленко Андрій – повний професор, Університет «Пейс» (Нью-Йорк), член Управи Наукового Товариства імені Шевченка в Америці

Гаврилюк Юрій – заступник директора Підляського наукового інституту

Винниченко Ігор – доцент катедри країнознавства та туризму КНУ імені Тараса Шевченка, директор Інституту досліджень діаспори

Гришук Діана – асистентка катедри країнознавства та туризму КНУ імені Тараса Шевченка, відповідальна секретарка

Макар В. СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ: РОЗСЕЛЕННЯ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	326
Кулагіна-Стадніченко Г. УКРАЇНЦІ ШВЕЦІЇ ТА ЇХ РЕЛІГІЙНІСТЬ У РЕАЛІЯХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ.....	329
Буличева Т., Гринюк Т., Борисова О. СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ТА ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА ЕСТОНІЇ УКРАЇНІ ЯК СВІДЧЕННЯ ПЕРЕМОГИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ВСУПЕРЕЧ ВИКЛИКАМ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	331
Катрун Т. ЕМІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ДО ЧЕХІЇ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ: ОСНОВНІ РИСИ, ПРОБЛЕМИ, НОВІ МОЖЛИВОСТІ.....	334
Хільчевська І., Холодько А. МІГРАЦІЙНИЙ СПІЛЛОВЕР ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ВИКЛИК ЧИ ШАНС ДЛЯ ЄВРОПИ.....	337
Гарашенко А., Сировець С. ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ЕМІГРАЦІЇ ЧЕРЕЗ ВІЙНУ.....	340
Відомості про авторів	344

Програма
міжнародної науково-практичної конференції
**ЗАКОРДОННЕ УКРАЇНСТВО:
ВІД ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ
ДО ПРОГНОЗУ РОЗВИТКУ**

РЕГЛАМЕНТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Доповіді на пленарному засіданні – до 15 хвилин

Доповіді на секційному засіданні – до 10 хвилин

10.00 – 11.00 Пленарне засідання

Модерують: Ігор Винниченко, Діана Гринюк

10.00 10.15 Карась Ганна (Івано-Франківськ)
**ДІАСПОРОЗНАВСТВО ЯК ВАЖЛИВИЙ НАУКОВИЙ НАПРЯМ
ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСИ-
ЛЯ СТЕФАНИКА**

10.15 10.30 Шертвінене Наталія (Вільнюс, Литва)
ЛИТВА ТА ЇЇ ДІАСПОРА: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

10.30 10.45 Шендеровський Василь (Київ)
**ЗБЕРЕЖЕННЯ МОГИЛ ВИДАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ ЯК
СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ**

10.45 11.00 Чернега Тарас (Астана, Казахстан)
**ДО ПИТАННЯ ПЕРІОДИЗАЦІЇ ІСТОРІЇ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ
ДІАСПОРИ В КАЗАХСТАНІ**

11.00 – 19.00 Секційні засідання

11.00 11.10 Дрогобицька Оксана (Івано-Франківськ)
**ПОБУТ ГАЛИЦЬКИХ СЕЛЯН У МЕМУАРНІЙ СПАДЩИНІ ДІАСПОРИ (НА
ПРИКЛАДІ СПОГАДІВ М. ЧЕМНОГО «ПОТОПТАНІ МРІЇ»)**

11.10 11.20 Бажан Ольга (Київ)
**ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТА
УКРАЇНІКИ: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТУДІЮВАННЯ
ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНОГО УКРАЇНСТВА**

23. Зеленський запропонував передати Україні соцдопомогу, яку біженці отримують за кордоном. URL: www.unian.ua/society/zelenskiy-zaproponuvav-peredati-ukrajini-socdopomogu-yaku-bizhenci-otrimuyut-za-kordonom-12526566.html
24. 100 тисяч книг українською мовою надруковано для дітей вимушених переселенців у різних країнах Європи. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/841178.html>
25. «Українським дітям – українську книгу»: за рік дії акції читачі у Європі отримали майже 600 тис. підручників. URL: <https://espreso.tv/ukrainskim-dityam-ukrainsku-knigu-za-rik-dii-aktsii-chitachi-u-evropi-otrimali-mayzhe-600-tis-pidruchnikiv>

Макар Віталій

СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ: РОЗСЕЛЕННЯ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Повномасштабне вторгнення в Україну у лютому 2022 р. викликало найбільшу хвилю біженців з часів Другої світової війни. Згідно даних Управління верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ), з країни виїхало близько 6,5 млн осіб [1]. Задля коректності зауважимо, що статистика УВКБ складається з даних, які подаються державними інституціями країн. У статистичних цілях УВКБ ООН використовує термін «біженці», що стосується усіх осіб, які виїхали з України через воєнну агресію. Подекуди дані можуть різнитися щодо кількості біженців. В такому випадку досить складно встановити точну кількість людей, які виїхали за кордон після початку повномасштабного вторгнення Росії. Окрім всього, значна частина з них опинилася у країні-нападниці – Росії, а також у Білорусі. Згідно даних УВКБ ООН, туди після російського нападу могло переміститися близько 1,2 млн осіб [2]. Передусім, очевидно, йдеться про жителів окупованих регіонів на сході та півдні України. Для них це почасти був єдиний відносно безпечний і доступний шлях втечі з охоплених бойовими діями регіонів.

У даному випадку варто відзначити значимість Глобальних форумів з проблем біженства, що проводяться за підтримки та егідою УВКБ ООН. Безперечно, вони не мають статусу міжнародно-правових актів, але до питань, які там обговорюються прислуховуються держави та міжнародні організації з метою внесення корективів у свою діяльність стосовно глобальної проблеми біженства. Останній такий Форум відбувся наприкінці 2023 р. у Женеві (Швейцарія), де його відвідало понад 4200 учасників з 168-и країн, у тому числі понад 300 делегатів-біженців. Також, 10 тис. осіб слідували за подіями на Форумі через мережу в Інтернеті [3]. Згідно повідомлення Філіппо Градді, Верховного комісара УВКБ, наприкінці 2022 р. в результаті переслідувань, конфліктів, насильства, порушення прав людини або подій, що серйозно порушують громадський порядок, у світі нараховувалося 108,4 млн насильно переміщених осіб [4], з яких: 35,3 млн – біженці згідно мандату УВКБ; 62,5 млн – внутрішньо переміщені

особи; 5,4 млн – шукачі притулку; 5,2 млн – особи, що потребують притулку. Цікавим, але й водночас трагічним виглядає і те, що з тих 35-и млн осіб, котрі є біженцями згідно УВКБ ООН, 52 відсотки з них походять з трьох країн, відповідно: Сирійська Арабська Республіка – 6,5 млн осіб; Україна – 5,7 млн осіб; Афганістан – 5,7 млн осіб відповідно [5].

Беручи до уваги той факт, що статистичні дані дещо різняться, ми оперуємо даними згідно УВКБ ООН. Станом на березень 2024 р., і про це зазначено на початку, налічувалося близько 6,5 млн біженців з України, з яких 6 млн перебувають на території Європейського континенту, а 500 тис. відповідно поза ним. У даному випадку було б доречним вказати на ті країни Європи, де знаходиться найбільше українців, які звернулися за прихистом. Безперечно, українці перебувають на теренах майже усіх країн Європи, але ми подаємо відомості стосовно десяти держав, де перебуває більше ста тис., або ж така кількість наближається. Дані [1] продемонстровано у наступній таблиці:

Таблиця 1

№	Країна	Кількість (тис. осіб)
1	Польща	1,640
2	Німеччина	1,140
3	Чеська Республіка	589
4	Велика Британія	255
5	Іспанія	192
6	Болгарія	179
7	Румунія	159
8	Іспанія	192
9	Італія	169
10	Нідерланди	118

Окрім країн Європейського континенту, значна кількість українських біженців потрапила, зокрема, до Канади та Сполучених Штатів Америки. За програмою CUAET (Канадсько-українського дозволу на екстрені поїздки) українці та найближчі члени їх сімей будь-якої національності можуть перебувати в Ка-

наді як тимчасові резиденти до 3 років. Заходи CUAET також дають тим, хто вже перебуває в Канаді, можливість продовжити свій статус відвідувача, дозвіл на роботу або дозвіл на навчання, щоб вони могли продовжувати тимчасово жити, працювати або навчатися в Канаді. Важливим виглядає й те, що тимчасові мешканці можуть подати заяву на постійне проживання за допомогою різних програм, якщо вони вирішать залишитися в Канаді після закінчення терміну тимчасового перебування. Відповідно до даної канадської програми, тих хто прибув туди між березнем 2022 р. та березнем 2024 р. налічується близько 287 тис. осіб [6].

Що ж стосується США, то там діє програма «Єднання для України», яка надавала право на в'їзд до США й перебування в країні терміном до двох років за гуманітарним дозволом. Для участі в програмі біженця з України мав підтримати спонсор, який погодився б надати фінансову підтримку на час перебування у США. Українці, які приїхали в межах цієї програми, як правило, отримували два роки дозволу на гуманітарне перебування (*humanitarian parole*). Програми, які передбачають дозвіл на гуманітарне перебування у США, як правило, тимчасові й розраховані на один-два роки. З наближенням річного терміну програми «Єднання для України» українські біженці побоювались, що будуть змушені виїхати з країни. Але, США продовжили дію тимчасового захисту для українців до квітня 2025 р. Таким чином, дане рішення дозволить продовжити дію статусу тимчасового захисту 26 тис. українців, а ще майже 167 тис. зможуть претендувати на отримання цього статусу [7].

Окрім загальних, світових чинників, агресія спровокувала найбільшу хвилю біженців з часів Другої світової війни, ведучи мову про територію Європейського континенту. Цілком очевидно, що Україна зіштовхнулася із величезними проблемами політичного та економічного характеру. Окрім них, держава перебуває в гострій демографічній кризі, оскільки мільйони громадян змушені були залишити територію України внаслідок воєнних дій та шукати притулку в інших країнах.

1. Ukraine refugee Situation. Operation Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 04.04.2024).
2. Ibidem.
3. About the Global Refugee Forum. URL: www.unhcr.org/global-refugee-forum-2023 (дата звернення: 02.04.2024).
4. Trends at a Glance. URL: www.unhcr.org/global-trends-report-2022 (дата звернення: 07.09.2023).
5. Ibidem.
6. Canada-Ukraine authorization for emergency travel: Key figures. URL: www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/immigrate-canada/ukraine-measures/key-figures.html (дата звернення: 03.04.2024).
7. США подовжили термін дії захисту для українських біженців. URL: www.dw.com/uk/sua-podovzili-termin-dii-statusu-timcasovogo-zahistu-dla-ukrainskih-bizenciv/a-66574946 (дата звернення: 05.09.2023).

УКРАЇНЦІ ШВЕЦІЇ ТА ЇХ РЕЛІГІЙНІСТЬ У РЕАЛІЯХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ

Перша українська політична імміграція до Швеції була наслідком подій, що мали місце під час Північної війни (1700-1721 рр.). Наступна хвиля українських іммігрантів прибула до Швеції в другій половині XIX — на початку XX століття. Значна кількість українців почала прибувати до Швеції на початку Другої світової війни. Під час Зимової війни між Фінляндією та Радянським Союзом (1939-1940 рр.) у фінському полоні опинилося чимало українців. Це спонукало організацію ОУН створити у Гельсінкі свій осередок, який очолив Богдан Кентржинський. Метою діяльності цієї організації була допомога українським полоненим та проведення інформаційно-пропагандистської роботи. Нова іммігрантська хвиля з'явилась у Швеції під кінець Другої світової війни. Вважається, що у перші повоєнні роки тут проживало приблизно 2,5 тисячі осіб українського походження [1].

У 1947 році в Стокгольмі була створена «Українська громада Швеції». Перші загальні збори Української громади та перший з'їзд українців у Швеції відбулися 6 січня 1948 року в місті Флюста поблизу Стокгольму. Тоді більшістю членів були колишні в'язні німецьких концтаборів, та остарбайтери. Громада займалася благодійництвом як у Швеції, так і за її межами, видавала часопис «Обіжник УГ» та кварталник «Скандинавські вісті». З 1950 року під орудою УГШ діяла Спілка української молоді, було налагоджено співпрацю з Українським Вільним університетом в Мюнхені, де здобували навчання представники української громади в Швеції. Певний час здійснювалося фінансування української гімназії в Регенсбурзі. У 1998 році видано альманах «50 років українців у Швеції», створений на основі архіву Валеріана Федорчука. Завдяки активним діям УГШ з початку 2000-х років проводиться навчання української мови у трьох університетах Швеції – Лунді, Стокгольмі та Упсалі.

Українська громада у Швеції (Ukrainska sällskapet i Sverige) постає найдавнішою громадською організацією української діаспори в Королівстві Швеція, яка є членом Європейського Конгресу Українців. До початку 1990-х років фактично була майже єдиною українською організацією у Швеції. Згодом стала співпрацювати з Союзом українців в Скандинавії. Як на початкових етапах, так і нині головним завданням української громади є інформаційно-просвітницька робота. Однак з появою нової хвилі українських мігрантів до Швеції Українська громада не зуміла їх повністю приєднати до своїх лав. В результаті з'явилися